।। अथ श्रीसाईसच्चरित ।। अध्याय १३ ।।

।। श्रीगणेशाय नमः।। श्रीसरस्वत्यै नमः।। श्रीगुरूभ्यो नमः।। श्रीकुलदेवतायै नमः।। श्रीसीतारामचंद्राभ्यां नमः।। श्रीसद्गुरुसाईनाथाय नमः।। आकारें सूत्रमय अति लहान। अर्थगांभीर्यें अति गहन। व्यापकत्वें बहु विस्तीर्ण। संकीर्ण तरी तितुकेच ।।१।। ऐसे ते बाबांचे बोल। अर्थें तत्त्वें अति सखोल। कल्पांतींही नव्हती फोल। समतोल आणि अनमोल ।।२।। पूर्वापरानुसंधान रहावें। यथाप्राप्तानुवर्ती व्हावें। नित्य तृप्त सदा असावें। नसावें सचिंत कदापि ।।३।। ‘‘अरे जरी मी झालों फकीर। घर ना दार बेफिकीर। बैसलों एका ठायीं स्थिर। सारी किरकिर त्यागुनी।।४।। तरी ती माया अनिवार। मलाही गांजी वरचेवर। मी विसरें परी तिजला न विसर। मज ती निरंतर कवटाळी ।।५।। आदिमायाच ते हरीची। त्रेधा उडविते ब्रह्मादिकांची। तेथ मज दुबळ्या फकिराची। वार्ता कैंची तिजपुढें ।।६।। हरीच होईल जेव्हां प्रसन्न। तेव्हांच होईल ते विच्छिन्न। विना अविच्छिन्न हरिभजन। मायानिरसन नोहे पां’’।।७।। ऐसी ही मायेची महती। भक्तांलागीं बाबा कथिती। सेवेंचि व्हावया तन्निवृत्ती। भजनस्थिती वानिती ।।८।। संत माझी सचेतन मूर्ती। कृष्ण स्वयें म्हणे भागवतीं। कोणा न ठावी ही स्पष्टोक्ती। उद्धवाप्रती हरीची ।।९।। म्हणोनि भक्तकल्याणार्थ। दयाघन साईसमर्थ। वदते झाले जें सत्य सार्थ। परीसा अतिविनीत होऊनी ।।१०।। ‘‘पाप जयांचें विलया गेलें। ऐसे जे पुण्यात्मे वहिले। तेचि माझे

भजनीं लागले । खूण लाधले ते माझी ॥११॥ 'साई साई' नित्य म्हणाल । सात समुद्र करीन न्याहाल । या बोला विश्वास ठेवाल । पावाल कल्याण निश्चयें ॥१२॥ नलगे मज पूजासंभार । षोडश वा अष्टोपचार । जेथें भाव अपरंपार । मजला थार ते ठायीं'' ॥१३॥ ऐसे बाबा वेळोवेळां । बोलूनि गेले भक्तजिव्हाळा । आतां आठवूनि त्या प्रेमळ बोला । करूं विरंगुळा मनासी ॥१४॥ ऐसा हा दयाळू साईसखा । शरणागतांचा पाठिराखा । भक्तकैवार घेऊनि निका । नवल विलोका केलें तें ॥१५॥ दवडूनि चित्ताची अनेकाग्रता । करोनि तयाची एकाग्रता । परीसावी ही नूतन कथा साग्रता । कृतकार्यता होईल ॥१६॥ साईमुखींची अमृतवृष्टि । तीच जेथें पुष्टी तुष्टी । कोण कंटाळे शिरडीचे कष्टीं । निजहितदृष्टी ठेविल्या ॥१७॥ गताध्यायीं अनुसंधान । दिधलें एका अग्निहोत्र्यालागून । ब्रह्मीभूत-निजगुरूदर्शन । आनंदसंपन्न त्या केलें ॥१८॥ आतां हा अध्याय त्याहूनि गोड । भक्त एक क्षयी रोड । दिधली तया आरोग्याची जोड । मोडूनि खोड स्वप्नांत ॥१९॥ तरी ऐका भाविकजन । होऊनियां दत्तावधान । साईनाथचरित्र गहन । कल्मषदहनकारक जें ॥२०॥ पुण्यपावन हें चरित्र । जल जैसें गंगेचें पवित्र । धन्य श्रवणकर्त्यांचे श्रोत्र । इहपरत्रसाधक तें ॥२१॥ पाहूं अमृताची उपमा देऊन । परी अमृत काय गोड याहून । अमृत करील प्राणरक्षण । जन्मनिवारण चरित्र हें ॥२२॥ जीव म्हणती सत्ताधीश । करील जें जें येईल इच्छेस । ऐसें जयाचे वाटे मनास । कथानकास या परीसावें ॥२३॥ जीव जरी खरा स्वतंत्र । सुखालागीं कष्टतां अहोरात्र । पदरीं पडतें दुःख मात्र । हें तों चरित्र सत्तेचें ॥२४॥ दुःखें टाळावयालागीं । असतां सावधान जागोजागीं । तीं त्या धुंडीत लागवेगीं । त्याचीच मागी घेतात ॥२५॥ वारूं

जातां गळां पडतीं। झाडूनि टाकितां अधिक लिपडतीं। वाउगी जीवाची धडपड ती। अहोराती तो शीण ।।२६।। जीव जरी खरा स्ववश। तरी तो असता पूर्ण सुखवश। दुःखाचा एक लवलेश। रेसभरही नातळता ।।२७।। पापा न आचरितां कधीं। पुण्याचीच करितां समृद्धि। सुखाचीच संपादितां वृद्धि। स्वतंत्र बुद्धि म्हणवोनि ।।२८।। परी जीव नाहीं स्वतंत्र। पाठीं लागलें कर्मतंत्र। तयाचा खेळचि विचित्र। हातीं कळसूत्र कर्माचें ।।२९।। पुण्याकडे लक्ष जाय। पापाकडे ओढिती पाय। सत्कर्माचा शोधितां ठाय। कुकर्मीं काय आतुडे ।।३०।। पुणें जिल्ह्यांतील जुन्नरामाजीं। नारायणगांवचा पाटील भीमाजी। तयाची कथा आतां परीसा जी। रसराजीच अमृताची ।।३१।। भीमाजी घरचा सुखसंपन्न। आल्यागेल्या घाली अन्न। कधीं न ज्याचें मन खिन्न। प्रसन्नवदन सर्वदा ।।३२।। अदृष्टाचे विलक्षण संजोग। न कळतां होती लाभ-वियोग। चालूनि येती कर्मभोग। नसते रोग उद्‌भवती ।।३३।। इसवी सन एकोणीसशें नव। भीमाजीस पीडी दुर्दैव। होय कफक्षय रोगोद्‌भव। प्रादुर्भाव ज्वराचा ।।३४।। येऊं लागला असह्य खोकला। ज्वरही फार वाढूं लागला। दिवसेंदिवस बळावत गेला। निराश झाला भीमाजी ।।३५।। तोंडास फेंस सर्वदा येणें। मचूळ आणि रक्ताचे गुळणे। पोटांत अक्षयीं कळमळणें। जीव तगमगणें राहीना ।।३६।। शेजे खिळिला दुखणाईत। गळालीं गात्रें चालला वाळत। उपायांची झाली शिकस्त। झाला तो त्रस्त अत्यंत ।।३७।। अन्नपान कांहीं न रुचे। पेजपथ्य कांहीं न पचे। तेणें अस्वस्थ कांहीं न सुचे। हाल जीवाचे असह्य ।।३८।। देवदेवस्की झाली सारी। हात टेकिले वैद्य-डॉक्टरीं। पाणी सोडिलें जीविताशेवरी। पडला विचारीं भीमाजी ।।३९।। पाटील

झाले उद्विग्न चित्तीं । दिसती थोडे दिसांचे सोबती । उत्तरोत्तर फारचि थकती । दिवसगती लागले ॥४०॥ आराधिली कुलदेवता । तीही देईना आरोग्यता । जोशी पंचाक्षरी समस्तां । थकले पुसपुसतां पाटील ॥४१॥ कोणी म्हणती अंगरोग । काय तरी हा दैवयोग । वाटे ओढावला पुरा भोग । निरुपयोग मनुष्ययत्ना ॥४२॥ डॉक्टर झाले हकीम झाले । उपचार करितां टेकीस आले । कोणाचें कांहींच न चाले । प्रयत्न हरले सकळांचे ॥४३॥ पाटील अत्यंत [1]कदरले । म्हणती देवा म्यां काय केलें । कांहींच कां उपयोगा न आलें । पाप असलें कैंचें हें ॥४४॥ देव तरी कैसा विलक्षण । सौख्य-भोगत्या एकही क्षण । आपुलें होऊं नेदी स्मरण । नवल विंदान तयाचें ॥४५॥ मग तयाच्याचि जैं येई मना । संकटपरंपरा धाडितो नाना । करवूनि घेई आपल्या स्मरणा । ''नारायणा धांव'' म्हणवी ॥४६॥ असो कळवळ्याचा धांवा ऐकिला । देव तात्काळ गहिंवरला । बुद्धि उपजली भीमाजीला । पत्र [2]नानाला घालावें ॥४७॥ करितील कांहीं तरी नाना । इतर कवणा जें करवेना । ऐसा पूर्ण विश्वास मना । पाटलांना वाटला ॥४८॥ तोचि त्यांचा शुभशकुन । तेंचि रोगाचें निरसन । पुढें सविस्तर पत्र लिहून । नानांस त्यांनीं पाठविलें ॥४९॥ नानासाहेबांचें स्मरण । तेंच साईनाथांचें स्फुरण । उद्भवलें रोगनिवारणकारण । अतर्क्य विंदान[3] संतांचें ॥५०॥ हो कां कालचक्राची रचना । तेथही दिसते ईश्वरी योजना । यास्तव कोणी अन्यथा कल्पना । करूनि वल्गना न करावी ॥५१॥ बरी वाईट क्रिया सारी । ईश्वर तेथींचा सूत्रधारी । तोचि तारी तोचि मारी । कार्यकारी तो एक ॥५२॥ पाटील लिहिती

---

१. त्रासले, हताश झाले. २. नारायण गोविंद चांदोरकर ऊर्फ नानासाहेब ३. लीला

चांदोरकरांस । औषधें खातां आला त्रास । कदरलों मी या जीवितास । मग उदास वाटतें ।।५३।। डॉक्टरांनीं आशा सोडिली । व्याधी दुःसाध्य ऐसी ठरविली । हकीमवैद्यांची बुद्धी थकली । उमेद खचली माझीही ।।५४।। तरी आतां एक विनंति । आहे आपुले चरणांप्रती । व्हावी मज आपुली भेट निश्चिती । ही एक चित्तीं असोसी ।।५५।। चांदोरकरांनीं पत्र वाचिलें । त्यांचेंही मन खिन्न झालें । भीमाजी पाटील बहु भले । नाना द्रवले अंतरीं ।।५६।। उत्तरीं कळविती एकचि उपाय । साईबाबांचे धरावे पाय । हाचि केवळ तरणोपाय । बाप माय तो एक ।।५७।। तीच कनवाळू सर्वांची आई । हांकेसरसी धांवत येई । कळवळूनि कडिये घेई । जाणे सोई लेंकरांची ।।५८।। क्षयरोगाची कथा काय । महारोग दर्शनें जाय । शंका न धरीं तिळप्राय । घट्ट पाय धरीं जा ।।५९।। जो जें मागे त्या तें देई । हें ब्रीद जयानें बांधिलें पायीं । म्हणोनि म्हणतों करीं गा घाई । दर्शन घेईं साईंचें।।६०।। भयांमाजीं मोठें भय । मरणापरिस दुजें काय । घट्ट धरीं जा साईंचे पाय । करील निर्भय तो एक ।।६१।। दुःसह्य पाटलाची व्यथा । पातली प्राणांतिक अवस्था । कधीं भेटेन साईनाथा । कधीं कार्यार्था साधेन ।।६२।। ऐसा पाटील झाला बावरा । म्हणे सरसामान आवरा । उदयीक सत्त्वर तयारी करा । वाट धरा शिरडीची ।।६३।। येणेंप्रमाणें दृढनिश्चयेंसी । निरोप पुसूनि सकळिकांसी । महाराजांचे दर्शनासी । निघाले शिरडीसी पाटील ।।६४।। घेतले आप्तजन बरोबरी । भीमाजी निघाले झडकरी । उत्कंठा फारचि अंतरीं । शिरडी सत्त्वरी कैं देखें ।।६५।। मशिदीच्या चौकाशेजारीं । गाडी आली पुढले द्वारीं । चौघांहीं वाहूनियां करीं । भीमाजी वरी आणिले ।।६६।। नानासाहेब समवेत होते । माधवरावही आले तेथें । ज्या माधवरावांचिया हातें । सुगम

पद तें सर्वत्रां ॥६७॥ पाटील पाहोनि बाबा वदती । ‘‘शामा हे चोर आणूनि किती । घालशी माझे अंगावरती । काय हे कृति बरी कां’’ ॥६८॥ साईपदीं ठेविला माथा । भीमाजी म्हणे ‘‘साईनाथा । कृपा करीं मज अनाथा । दीनानाथा सांभाळीं’’॥६९॥ देखूनियां पाटलाची व्यथा। दया उपजली साईनाथा। तेसरसी शमली दुःखावस्था । पाटील चित्ता विश्वासला ॥७०॥ पाहूनि भीमाजी अस्वस्थ । कृपासागर साईसमर्थ । हेलावला अपरिमित । बोले सस्मितमुख तेव्हां ॥७१॥ ‘‘बैस आतां सोडीं खंत । खंत न करिती विचारवंत । झाला तुझिया भोक्तृत्वा अंत । पाय शिरडींत टाकितां ॥७२॥ आकंठ संकटार्णवीं बुडाला । हो कां महद्दुःखगर्तेंत गढला । जो या मशीदमाईची पायरी चढला । सुखा आरूढला तो जाणा ॥७३॥ फकीर येथींचा मोठा दयाळु । करील व्यथेचें निर्मूळु । प्रेमें करील प्रतिपाळु । तो कनवाळु सकळांचा ॥७४॥ यालागीं तूं स्वस्थ पाहीं । भीमाबाईच्या सदनीं राहीं । आराम तो एका-दो दिसांही । जा कीं होईल तुजप्रति’’ ॥७५॥ जैसा एकादा आयुष्यहीन । पावे सुदैवें अमृतसिंचन । लाधे तात्काळ पुनरुज्जीवन । तैसें समाधान पाटिला ॥७६॥ ऐकूनि साईमुखींचें वचन । मरणोन्मुखा अमृतपान । किंवा तृषार्ता लाधावें जीवन । तैसें समाधान पाटिला ॥७७॥ प्रति पांच मिनिटांस। रक्ताच्या गुळण्या येत मुखास। बाबा सन्मुख एक तास। बैसतां निरास पावल्या ॥७८॥ केलें न व्यथेचें परीक्षण। पुसिलें न तदुद्भवकारण। केवळ कृपानिरीक्षण। रोगोन्मूलन तात्काळ ॥७९॥ कृपानिरीक्षण होतां पुरे । वाळल्या काष्ठा येती कोंभरे । वसंतावीण फुलती तुरे । तें फळीं डंवरे रमणीय ॥८०॥ रोग काय आरोग्य काय । पुण्यपापाचा होतां क्षय । ज्याचें त्यानें भोगिल्याशिवाय । अन्य उपाय चालेना ॥८१॥ केवळ भोगेंच तयासी क्षय । जन्मजन्मांतरीं हाचि निश्चय । भोगिल्यावीण अन्य उपाय ।

निवृत्तिदायक नाहींच ।।८२।। तथापि भाग्यें संतदर्शन । हें एक व्याधीचें उपशमन । व्याधिग्रस्त मग व्याधींचें सहन । दुःखेंविण सहज करी ।।८३।। व्याधी दावी भोग दारुण । संत ठेवी दृष्टि सकरुण । तेणें भोक्तृत्व दुःखाविण । संत निवारण करितात ।।८४।। केवळ बाबांचा शब्द प्रमाण । तेंचि औषध रामबाण । एकदां कृष्ण श्वान भक्षितां दध्योदन । जाहलें निवारण हिमज्वराचें ।।८५।। कथेंत वाटतील आडकथा । परी या संकलित श्रवण करितां । दिसूनि येईल समर्पकता । स्मरणदाताही साईच ।।८६।। ''माझी कथा मीच करीन'' । साईच गेले आहेत बोलून । त्यांनींच या कथांची आठवण । दिधली मजलागून ये समयीं ।।८७।। बाळा गणपत नामें एक । जातीचा शिंपी मोठा भाविक । येऊनि मशिदींत बाबांसन्मुख । अति दीनमुख विनवीत ।।८८।। काय ऐसें म्यां केलें पाप । कां हा सोडीना मज हिंवताप । बाबा झाले उपाय अमूप । हलेना तत्राप अंगीचा ।।८९।। तरी आतां मी करूं काय । जाहलीं सर्व औषधें कषाय । आपण तरी सांगा उपाय । कैसेनि जाय हा ताप ।।९०।। तंव दया उपजली अंतरीं । बाबा वदत प्रत्युत्तरीं । उपाय त्या हिमज्वरावरी । ती नवलपरी परीसावी ।।९१।। ''दहींभाताचे कांहीं कवळ । लक्ष्मीआईच्या देवळाजवळ । काळ्या कुत्र्यास खाऊं घाल । बरा होशील तात्काळ'' ।।९२।। बाळा भीतभीतचि गेला । घरीं जाऊनि पाहूं लागला । झांकूनि ठेविला भात आढळला । दहींही लाधला शेजारीं ।।९३।। बाळा मनीं विचार करी । दहींभात मिळाला तरी । काळाच कुत्रा वेळेवरी । देउळाशेजारीं असेल का ।।९४।। परी ही बाळाची उगीच चिंता । निर्दिष्ट स्थळीं जाऊनि पोहोंचतां । कृष्ण श्वान एक पुच्छ हलवितां । समोर येतां देखिलें ।।९५।। पाहूनि ऐसा हा योग जुळला । बाळास मोठा आनंद जाहला । दहींभात खाऊं घातला । वृत्तांत कळविला बाबांस ।।९६।। सारांश हा जो

प्रकार घडला । कोणी कांहींही म्हणो तयाला । तेव्हांपासूनि हिमज्वर गेला । आराम जाहला बाळास ॥९७॥ ऐसेच बापूसाहेब बुट्टी । थंडी जाहली होती पोटीं । जुलाब होत पाउठोपाउठीं । उलटीवर उलटी एकसरा ॥९८॥ सर्वौषधांनीं कपाट भरलें । परी एकही न लागू पडलें । बापूसाहेब मनीं घाबरले । बहुत पडले विचारीं ॥९९॥ जुलाब उलट्या होऊन होऊन । बापूसाहेब जाहले क्षीण । नित्यनेम बाबांचें दर्शन । घ्यावया त्राण नुरलें त्यां ॥१००॥ गोष्ट गेली बाबांचे कानीं । आणवूनि बैसविलें सन्मुख त्यांनीं । म्हणाले खबरदार आतांपासुनी । मलविसर्जनीं जातां नये ॥१०१॥ वांतीही राहिली पाहिजे ठिकाणीं । तयांसन्मुख हालवूनि तर्जनी । पुनश्च पूर्ववत तयां अनुलक्षुनी । म्हटलें बाबांनीं तैसेंच ॥१०२॥ तात्पर्य काय त्या शब्दांचा दरारा । दोन्ही व्याधींनीं घेतला भेदरा । केला पहा तात्काळ पोबारा । जाहला आराम बुट्टींस ॥१०३॥ एकदां गांवीं वाख्याचा उद्भव । असतां जाहला तयांस उपद्रव । वांती रेच यांचा समुद्भव । कळवळला जीव तृषाकुल ॥१०४॥ पाशींच होते डॉक्टर पिल्ले । तयांनीं उपाय सर्व वेंचले । शेवटीं जेव्हां कांहींच न चले । मग ते गेले बाबांकडे ॥१०५॥ होतें जैसें जैसें घडलें । साईचरणीं सर्व निवेदिलें । कॉफी द्यावी कीं पाणी चांगलें । विचारिती पिल्ले बाबांस ॥१०६॥ तंव बाबा वदती तयांला । ''खा दूध, बदाम, घाला । अक्रोडपिस्त्यांसह तयांला । प्यावयाला द्या तरण ॥१०७॥ तेणें तयाची राहील तहान । होईल सत्वर व्याधिहरण ।'' सारांश ऐसें हें पाजितां तरण । उपद्रवनिरसन जाहलें ॥१०८॥ ''खा अक्रोड पिस्ते बदाम'' । येणें पटकीस पडावा आराम । शब्दचि बाबांचा विश्वासधाम । शंकेचें काम ना तेथें ॥१०९॥ आळंदीचे एक स्वामी । साईसमर्थ-दर्शनकामी । आले एकदां शिरडीग्रामीं । पातले आश्रमीं साईंच्या ॥११०॥ होतां तयांस कर्णरोग । तेणें

अस्वास्थ्य निद्राभंग। करवितांही शस्त्रप्रयोग। कांहीं न उपयोग तिळमात्र ॥१११॥ ठणका लागे अनावर। चाले न कांहीं प्रतिकार। निघावयाचा केला विचार। गेले आशीर्वाद मागावया ॥११२॥ अभिवंदूनि साईपदां। पावूनियां उदीप्रसादा। स्वामी मागत आशीर्वादा। कृपा सर्वदा असावी ॥११३॥ माधवराव देशपांड्यांनीं। कानाप्रीत्यर्थ केली विनवणी। ''अल्ला अच्छा करेगा'' म्हणुनी। महाराजांनीं आश्वासिलें ॥११४॥ ऐसा आशीर्वाद लाधुनी। स्वामी परतले पुण्यपट्टणीं। पत्र आलें आठां दिसांनीं। ठणका तत्क्षणींच राहिला ॥११५॥ सूज मात्र कायम होती। शस्त्रप्रयोग करावा म्हणती। पुन्हां तो प्रयोग करावा ये अर्थी। आलों मुंबईप्रती मागुता ॥११६॥ गेलों पुढील डॉक्टरांकडे। नकळे बाबांना पडलें सांकडें। डॉक्टर पाही जों कानाकडे। सूज कोणीकडे लक्षेना ॥११७॥ शस्त्रप्रयोग-आवश्यकता। डॉक्टर म्हणे नलगे आतां। स्वामींची हरली दुर्धर चिंता। विस्मय समस्तां वाटला ॥११८॥ ऐशीच आणीक एक कथा। ओघास आली जी प्रसंगवशता। ती सांगूनि श्रोतयां आतां। अध्याय आटोपता घेऊं हा ॥११९॥ सभामंडपाची फरसी। बांधूं आरंभिली जे दिवसीं। त्याआधीं आठ दिन महाजनींसी। जाहली मोडसी दुर्धर ॥१२०॥ जुलाब होऊं लागले फार। मनींचे मनीं बाबांवर भार। करीनात औषध वा उपचार। अत्यंत बेजार जाहले ॥१२१॥ साई पूर्ण अंतर्ज्ञानी। जाणत होते महाजनी। म्हणवूनि हें अस्वास्थ्य तयांलागुनी। केलें न त्यांनीं निवेदन ॥१२२॥ येईल जेव्हां तयांचे मनीं। करितील निवारण आपण होऊनी। ऐसें पूर्ण विश्वासुनी। व्याधी सोसूनि राहिले ॥१२३॥ भोग भोगूं आपण सकळ। परी न पूजेसी पडावा खळ। हीच एक इच्छा प्रबळ। सर्वकाळ काकांस ॥१२४॥ जुलाब कितीदां आणि केव्हां। प्रमाणातीत झाले जेव्हां। चुकूं नये आरतिसेवा। म्हणूनि तेव्हां काय

करिती ।।१२५।। तांब्या एक पाण्यानें भरला । अंधारांतही लागेल हाताला । ऐसे जागीं मशिदीला । एका बाजूला ठेवीत ।।१२६।। स्वयें बैसत बाबांपाशीं । चरणसंवाहन करावयासी । हजर नित्य आरतीसी । नित्यनेमेंसीं चालवीत ।।१२७।। आली जरी पोटांत कळ । तांब्या होताच हाताजवळ । पाहूनि जवळ एकांतस्थळ । होऊनि निर्मळ परतत ।।१२८।। असो फरसी करावयासी । आज्ञा मागतां बाबांपासीं । दिधली पहा ती तात्याबांसी । वदत तयांसी काय पहा ।।१२९।। ''जातों आम्ही लेंडीवर । लेंडीवरून परतल्यावर । करा आरंभ बरोबर । या फरशीचे कार्यास'' ।।१३०।। पुढें बाबा परत आले । आसनावरी जाऊनि बैसले । पादसंवाहन सुरू केलें । येऊनि वेळेवर काकांनीं ।।१३१।। कोपरगांवाहून तांगे थडकले । मुंबईकडील भक्त पातले । पूजासंभारसहित चढले । येऊनि अभिवंदिलें बाबांस ।।१३२।। इतर मंडळीसमवेत । अंधेरीचे पाटीलही येत । घेऊनि पूजा-पुष्पाक्षत । वाट पाहत बैसले ।।१३३।। इतक्यांत खालीं पटांगणांत । रथ जेथें ठेवीत असत । कुदळ मारूनि बरोबर तेथ । फरशीची सुरुवात जाहली ।।१३४।। ऐकिला तो आवाज मात्र । बाबांनीं ओरड केली विचित्र । धरिला तात्काळ नृसिंहावतार । नेत्रटवकार भयंकर ।।१३५।। कोण मारतो कुदळीचा फटका । करितों तयाला कंबरेंत लटका । बोलत उठलेच घेऊनि सटका । भीतीचा धडका समस्तां ।।१३६।। कुदळ टाकूनि मजूर पळाला । जो तो उठूनि धांवत सुटला । काकांचाही जीव दचकला । तों हातचि धरिला बाबांनीं ।।१३७।। म्हणती जातोस कुठें बैस खालीं । इतक्यांत तात्या लक्ष्मी आलीं । तयांसही शिव्यांची लाखोली । मनसोक्त वाहिली बाबांनीं ।।१३८।। अंगणाबाहेर जी मंडळी । तयांसही शिवीगाळ केली । इतक्यांत भाजल्या भुईमूगांची थैली । ओढूनि घेतली पडलेली ।।१३९।। बाबा असतां

त्वेषावेशीं । पळाले जे भीतीनें चौपाशीं । एकाद्याची ती मशिदीसी । पिशवी असेल कीं पडलेली ॥१४०॥ दाणे असतील पक्का शेर । मूठमूठ काढूनि बाहेर । चोळूनियां हातावर । मारूनि फुंकर साफ करीत ॥१४१॥ मग ते स्वच्छ झालेले दाणे । महाजनींकडून खाववविणें । एकीकडेस शिव्याही देणें । एकीकडे चोळणें सुरूंच ॥१४२॥ खाऊनि घे म्हणत म्हणत । स्वच्छ दाणे हातावर ठेवीत । कांहीं आपणही तोंडांत टाकीत । पिशवी संपवीत ये रीती ॥१४३॥ दाणे संपतां म्हणती आण । पाणी लागली मज तहान । काका आणिती झारी भरून । स्वयें तें पिऊन पी म्हणती ॥१४४॥ काका पितां तयांस वदती । झाली जा तुझी बंद बृहती । मेले कुठें ते बामण म्हणती । जा तयांप्रती घेऊनि ये॥१४५॥ असो पुढें मंडळी आली । मशीद पूर्वीप्रमाणें भरली । फरशीस पुनः सुरुवात झाली । मोडशी थांबली काकांची ॥१४६॥ जुलाबावर हें काय औषध । परी औषध तो [४]संतांचा शब्द । देतील तो जो मानी प्रसाद । तया न अगद आणीक ॥१४७॥ हरदा शहरचे एक गृहस्थ । पोटशूळ-व्याधिग्रस्त । चवदा वर्षें जाहले त्रस्त । उपाय समस्त जाहले ॥१४८॥ नाम तयांचें दत्तोपंत । कर्णोपकर्णीं ऐकिली मात । शिरडीत साई महासंत । दर्शनें हरतात अपाय ॥१४९॥ परिसूनियां

---

४. शिर्डीचे रा. माधवराव देशपांडे यांना एकदा मूळव्याध झाली. त्यांनी महाराजांना सांगितले. महाराज म्हणाले, ''आपण दुपारी औषध करू,'' त्याप्रमाणे दुपारी महाराजांनी सोनामुखीचा काढा केला व त्यांतला थोडा माधवरावांना दिला. त्याबरोबर मूळव्याध एकदम बंद झाली. पुढे दोन वर्षांनी त्यांना पुन्हा मूळव्याध झाली. महाराजांनी पूर्वी काढा दिला होता, म्हणून माधवरावांनी आपल्याच विचाराने काढा घरी तयार करून तो घेतला. त्या उपायाने बरे न वाटता मूळव्याध जास्तच भडकली. पुढे काही दिवसांनी महाराजांच्या कृपेने ती बंद झाली. सारांश, गुण औषधात नसून महाराजांच्या हातांत व आशीर्वादांत असे.

ऐसी कीर्ति। गमन केलें शिरडीप्रती। चरण साईंचे माथां वंदिती। करुणा भाकिती तयांतें ।।१५०।। बाबा चौदा वर्षें भरलीं। पोटशूळें पिच्छा पुरविली। पुरे आतां परमावधी झाली। शक्ति न उरली भोगावया ।।१५१।। केला न कोणाचा घातपात। अवमानिलीं न मायतात। नाठवे पूर्वजन्मींची मात। जेणें हे होतात कष्ट मज ।।१५२।। केवळ संतप्रेमावलोकन। संतप्रसाद-आशीर्वचन। येणेंच होय व्याधिनिरसन। नलगे आन कांहींही ।।१५३।। तैसाच अनुभव दत्तोपंतां। बाबांचा कर पडतां माथां। विभूती-आशीर्वाद लाधतां। आराम चित्ता वाटला ।।१५४।। मग महाराजांनीं तयांस। ठेवूनि घेतलें कांहीं दिवस। हळूहळू [५]पोटशूळाचा त्रास। गेला विलयास समूळ ।।१५५।। असो ऐसे हे महानुभाव। काय वानूं मी तयांचा प्रभाव। परोपकृती हा नित्य स्वभाव। जयां सद्भाव चराचरी ।।१५६।। गाऊं जातां हे शब्दस्तोत्र। एकाहूनि एक विचित्र। आतां पूर्वानुसंधानसूत्र। भीमाजीचरित्र चालवूं ।।१५७।। असो बाबा उदी मागविती। भीमाजीस थोडी देती। थोडी तयाच्या कपाळाला फांसिती। शिरीं ठेविती निजहस्त ।।१५८।। जावया बिऱ्हाडीं आज्ञा झाली। पाटील

---

५. काका महाजनींचे वडीलबंधू रा. गंगाधरपंत यांना पोटशूळाचा आजार पुष्कळ वर्षे होता. दरवर्षी त्यापासून त्यांना अतिशय त्रास होत असे. त्यांनी महाराजांची कीर्ती ऐकल्यावरून ते तिकडे गेले व महाराजांजवळ गाऱ्हाणे केले. महाराजांनी पोटाला हात लावला व ''येथे दुखते का ?'' म्हणून विचारले. गंगाधरपंतांनी ''होय'' असे उत्तर दिले. महाराज म्हणाले, ''अल्ला बरे करील.'' तेव्हापासून गंगाधरपंतांचा पोटशूळ जो गेला तो पुन्हा उमटला नाही.

एकदा नानासाहेब चांदोरकर यांस पोटशूळाचा विकार झाला. तो इतका की, रात्रंदिवस एकसारखे ते तळमळत असत. त्यांना डॉक्टरांनी पिचकाऱ्या दिल्या; पण काही उपयोग झाला नाही. शेवटी ते महाराजांकडे गेले व महाराजांनी त्यांना बर्फी तुपात खलून खावयास सांगितली व त्या उपायानें त्यांचा पोटशूळ अजिबात बंद झाला.

निघाले पायचालीं । गाडीपर्यंत आपुले पाउलीं । गेले हुशारी वाटली ।।१५९।। तेथूनि निर्दिष्ट जागींच जात । स्थान जरी होतें संकोचित । परी तें बाबांहीं केलें सूचित । हेंच कीं महत्त्व तयाचें ।।१६०।। चोपण्यांनीं नवथर चोपिली । म्हणूनि जमीन होती ओली । तरी बाबांची आज्ञा मानिली । सोई लाविली तेथेंच ।।१६१।। गांवांत मिळती जागा सुकी । भीमाजीच्या बहुत ओळखी । परी स्थान जें आलें बाबांचे मुखीं । सोडूनि आणिकीं नव जाणें ।।१६२।। तेथेंच दोन पाथरिले गोण । वरी पसरूनियां अंथरूण । करूनियां स्वस्थ मन । केलें शयन पाटलानें ।।१६३।। तेच रात्रीं ऐसें वर्तलें । भीमाजीस स्वप्न पडलें । बाळपणींचे पंतोजी आले । मारूं लागले तयातें ।।१६४।। हातीं एक वेताची काठी । मारमारोनि फोडिली पाठी । सवाई मुखोद्गत व्हावयासाठीं । केलें बहु कष्टी शिष्यातें ।।१६५।। सवाई तरी होती कैंची । जिज्ञासा प्रबळ श्रोतयांची । म्हणूनि अक्षरें अक्षर तीचि । देतों समूळचि परीसिली जी ।।१६६।।

(सवाई)

''जीस गमे पद अन्य गृहीं ठेवियलें जणुं सर्पशिरीं । वाक्य जिचें अति दुर्लभ ज्यापरि दुर्मिळ तें धन लोभिकरीं । कांतसमागम तेंच गमे सुखपर्व नसे जरि वित्त घरीं । शांत मनें निजकांतमतें करि कृत्य 'सती' जनिं तीच खरी ।।'' परी हें शासन कशासाठीं । हे तों कांहींच कळेना गोठी । पंतोजी टाकीना वेताटी । पेटला हट्टीं अनिवार ।।१६७।। लगेच पडलें दुसरें स्वप्न । तें तों याहूनि विलक्षण । कोणी एक गृहस्थ येऊन । छाती दडपून बैसला ।।१६८।। हातीं घेतला वरवंटा । वक्षःस्थळाचा केला पाटा । प्राण कासावीस आले कंठा । जणूं वैकुंठा

निघाले ।।१६९।। स्वप्न सरलें लागला डोळा । तेणें मनास थोडा विरंगुळा । उदयाचला सूर्य आला । जागा झाला पाटील ।।१७०।। हुशारी वाटे अपूर्व मना । समूळ मावळे रोगाची कल्पना । पाटा वरवंटा छडीच्या खुणा । आठव कोणा पहाण्याची ।।१७१।। स्वप्नास जन आभास म्हणती । परी कधीं ये उलट प्रतीती । तेच मुहूर्तीं रोगोच्छित्ती। दुःखनिवृत्ती पाटिला ।।१७२।। पाटील मनीं बहु धाला । कीं वाटे पुनर्जन्म झाला । मग तो हळूहळू निघाला । दर्शनाला बाबांचे ।।१७३।। पाहोनि बाबांचे मुखचंद्रा । पाटिलाचे आनंदसमुद्रा । भरतें दाटलें आनंदमुद्रा । नयनां तंद्रा लागली ।।१७४।। प्रेमाश्रूंचे वाहती लोट । पायांवरी ठेविलें ललाट । वेतशासन हृदयस्फोट । परीणाम स्पष्ट सुखकरी ।।१७५।। या उपकारासी उतराई । होईन मी पामर काई । हें तों अशक्य म्हणवूनि पाईं । केवळ डोई ठेवितों ।।१७६।। एणेंच माझी भरपाई । याहूनि अन्य उपाय नाहीं । अचिंत्य अतर्क्य हे नवलाई । बाबा साई आपुली ।।१७७।। असो ऐसे ते पवाडे गात । पाटील महिना राहिले तेथ । पुढें नानांचे उपकार स्मरत । होऊनि कृतार्थ परतले ।।१७८।। ऐसे ते भक्तिश्रद्धान्वित । पाटील आनंदनिर्भरचित्त । साईकृपा कृतज्ञतायुक्त । वरचेवर येत शिरडीस ।।१७९।। दोन हात एक माथा । स्थैर्य श्रद्धा अनन्यता । नलगे दुजें साईनाथा । एक कृतज्ञता ते व्हावी ।।१८०।। होतां कोणी विपद्ग्रस्त । सत्यनारायणा नवसित । तयाचें साङ्गव्रत आचरत । संकटनिर्मुक्त होतास्ता ।।१८१।। तैसेंच पाटील सत्य-साईव्रत । तैंपासाव करूं लागत । प्रत्येक गुरूवारीं सदोदित । सुस्नात व्रतस्थ राहुनी ।।१८२।। जन सत्यनारायणकथा । पाटील अर्वाचीन भक्तलीलामृता । दासगणूकृत साईचरिता । सप्रेमता वाचीत ।।१८३।। त्या पंचेचाळीस ग्रंथाध्यायीं । गणूदास

भक्तां अनेकां गाई । त्यांतील साईनाथ अध्यायत्रयी । सत्यसाईकथा ती ।।१८४।। व्रतांमाजीं उत्तम व्रत । पाटील ही अध्यायत्रयी वाचीत । पावले सौख्य अपरिमित । स्वस्थचित्त जाहले ।।१८५।। आप्तइष्टबंधूसमेत । पाटील मिळवूनि सोयरे गोत । करीत नेमें सत्य-साईव्रत । आनंदभरित मानसें ।।१८६।। नैवेद्याची तीच सवाई । मंगलोत्सव तैसाचि पाही । तेथें नारायण येथें साई । न्यून नाहीं उभयार्थी ।।१८७।। पाटिलानें घातला पाठ । गांवांत पडला तोच परीपाठ । या सत्य-साईव्रताचे पाठ । लागोपाठ चालले ।।१८८।। ऐसे हे संत कृपाळ । प्राप्त होतां उदयकाळ । दर्शनें हरिती भवजंजाळ । काळही मागें परतविती ।।१८९।। आतां येथूनि पुढील कथा । वर्णील एकाची संततिचिंता । संतासंतांची एकात्मता । चमत्कारता प्रकटेल ।।१९०।। नांदेड शहरींचा एक रहिवासी । मोठा श्रीमंत जातीचा पारसी । मिळवील बाबांचे आशीर्वादासी । पुत्र पोटासी येईल ।।१९१।। मौलीसाहेब तेथील संत । तयांची खूण बाबा पटवीत । पारसी मग आनंदभरित । गेला परत निजग्रामा ।।१९२।। अति प्रेमळ आहे कथा । श्रोतां परीसिजे स्वस्थचित्ता । कळोनि येईल साईची व्यापकता । तैसीच वत्सलता तयांची ।।१९३।। पंत हेमाड साईंसी शरण । संतां श्रोतयां करितो नमन । पुढील अध्यायीं हें निरूपण । सादर श्रवण कीजे जी ।।१९४।। स्वस्ति श्रीसंतसज्जनप्रेरिते । भक्तहेमाडपंतविरचिते । श्रीसाईसमर्थसच्चरिते । भीमाजीक्षयनिवारणं नाम त्रयोदशोऽध्यायः संपूर्णः ।।

।। श्रीसद्गुरूसाईनाथार्पणमस्तु ।। शुभं भवतु ।।